

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Волошина Дмитра Андрійовича

на тему «Адаптивні стратегії та практики українських бібліотек в умовах суспільних криз (2014-2026 рр.)»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 02 Культура і мистецтво

за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа

Публічна презентація проведена на Науково-методичній раді Інституту бібліотекознавства 14 липня 2026 року, протокол №3.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що досвід бібліотек із вироблення та застосування адаптивних механізмів, які забезпечують ефективне функціонування та розширення соціальних функцій, заслуговує наукового осмислення з низки причин. По-перше, зважаючи на значення бібліотек як інформаційних і культурних установ в епоху глобалізованого інформаційного суспільства. По-друге, враховуючи роль інформаційного чинника як складової згаданих викликів, відтак і ролі бібліотек у протидії та суспільній стійкості. Водночас із глобальними трансформаціями перед українським суспільством останнього десятиліття постали додаткові виклики, зумовлені головним чином російською агресією, що актуалізували потребу суспільної адаптації до екстремальних умов функціонування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено у межах комплексної наукової теми Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, узгоджена з дослідницькими темами: «Комплексні бібліотечно-інформаційні продукти і послуги в галузі соціально-правового інформування в умовах інформаційного суспільства» (№ державної реєстрації 0122U001888, 2022-2024 рр.) «Інструментарій бібліотечного обслуговування суспільного запиту в інформаційно-комунікаційній інфраструктурі взаємодії особистості, суспільства та влади» (№ державної реєстрації 0125U001108; 2025–2027)..

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження пов'язана із вирішенням актуального наукового завдання, яке полягає у виявленні адаптивних бібліотечних механізмів на різних етапах суспільних викликів 2014-2026 рр., визначенні історичних передумов їх формування та розвитку в умовах сучасності. Виявлено та обґрунтовано закономірність та тяглість у формуванні адаптаційних механізмів бібліотечної діяльності. Це дає підстави трактувати реакцію бібліотек на сучасні кризові виклики не як спонтанний чи принципово новий досвід, а як еволюційний етап розвитку, поглиблення та адаптацію вже наявних напрямів і практик. *Вперше:* з'ясовано та систематизовано рівень наукової розробки механізмів забезпечення стабільної та ефективної бібліотечної діяльності в екстремальних умовах; запропоновано компаративний аналіз досвіду українських бібліотек і

бібліотекарів кін. XIX – пер. пол. XX ст., що пов’язаний із виробленням та застосуванням адаптаційних інструментів у їх діяльності; здійснено дослідження особливостей ролі бібліотек як соціальних інституцій у підтримці різних категорій громадян (ВПО, військовослужбовці, ветерани, українські біженці за кордоном); з’ясовано та систематизовано досвід інституційного забезпечення освітніх, культурних, наукових процесів бібліотеками в умовах соціальних потрясінь; визначено роль та завдання бібліотек як складових інформаційної та психологічної стійкості в умовах кризових явищ; виявлено та проаналізовано особливості читацьких практик та ролі книги серед військовослужбовців; запропоновано шляхи розвитку та вдосконалення механізмів забезпечення стабільної та ефективної бібліотечної діяльності в умовах суспільних викликів на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Уточнено:* терміносистему бібліотекознавства через уточнення змісту й обсягу понять теми дисертаційного дослідження. *Набули подальшого розвитку:* систематизація конкретних викликів та завдання, що постають перед бібліотеками впродовж останнього десятиліття; перспективи застосування виявлених адаптивних бібліотечних механізмів в умовах майбутніх суспільних викликів; дослідження бібліотечної діяльності щодо підтримки найбільш вразливих категорій населення в умовах повномасштабного вторгнення, зокрема ВПО, військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей, військових звільнених із полону через інформаційні, соціокультурні, психологічні, консультативні напрямки.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що полягає у поглибленні наукових уявлень про особливості бібліотечної діяльності в умовах суспільних викликів. Зокрема у роботі виявлено та систематизовано основні виклики, які поставали перед бібліотечними інституціями впродовж останніх 12 років від початку російської збройної агресії, а також проведено аналіз історичних передумов вироблення адаптивних бібліотечних механізмів. Визначено основні напрямки адаптації бібліотек на різних етапах суспільних викликів, їхню закономірність та повторюваність відповідно до характеру кризових умов. Результати здійсненого наукового дослідження слугують доповненням теоретичних засад щодо визначення діяльності бібліотек як соціального інституту, здатного в умовах різних соціальних потрясінь адаптувати напрямки своєї діяльності до суспільних змін та викликів.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання отриманих результатів дослідження діяльності бібліотек різних типів для вдосконалення вироблення адаптивних механізмів в кризових умовах. Виявлені та систематизовані напрямки підтримки ВПО, військовослужбовців, ветеранів та їхніх сімей, українських біженців за кордоном, військових, звільнених із полону, та інших найбільш вразливих категорій населення можуть стати корисними для бібліотечних установ для розробки послуг, спеціалізованих програм, соціальних ініціатив, методичних рекомендацій щодо бібліотечної підтримки. Водночас отримані результати щодо вивчення читацьких практик та визначення ролі книги можуть стати корисними для

вдосконалення напрямків підтримки різних категорій населення бібліотеками, особливо у застосуванні бібліотерапії в умовах війни.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота, у якій комплексно досліджено питання розвитку та трансформації адаптивних бібліотечних механізмів в умовах суспільних викликів (2014-2026 рр.) виконана самостійно. У роботі виявлено та систематизовано основні виклики, що вплинули на діяльність бібліотек в умовах початку війни, пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення. Усі наукові результати, викладені в дисертації, включаючи розробку анкети та проведення опитування серед військовослужбовців, які були звільнені із російського полону, дисертант отримав особисто. Усі публікації за темою дослідження одноосібні, праць у співавторстві немає.

Дисертаційна робота виконана в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. Науковий керівник – доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, заступник генерального директора з наукової роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Половинчак Юлія Миколаївна.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Волошина Дмитра Андрійовича є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

Перелік публікацій за темою дисертації. Основні положення та висновки дисертації викладено у 16 публікаціях. Серед них: 6 одноосібних статей, з яких 4 – у наукових фахових виданнях України, затверджених МОН України; 2 – у зарубіжних виданнях; 8 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів конференцій; 3 – публікації додатково відображають зміст дисертації.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України, затверджених МОН України

1. Волошин Д. Особливості діяльності бібліотек у період COVID-19 (історіографічний аспект). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 69. С. 256-269. <https://doi.org/10.15407/nr.69.256>
2. Волошин Д. А. Особливості діяльності бібліотек у період COVID-19. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2024. Вип. 70. С.261-277. <https://doi.org/10.15407/nr.70.261>
3. Волошин Д. А. Підтримка бібліотеками військових, ветеранів та членів їх родин (український досвід, 2014-2024 рр.). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 73. С. 231-248. <https://doi.org/10.15407/nr.73.231>

4. Волошин Д. А. Бібліотеки в умовах війни: історичний аспект. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2025. Вип. 74. С. 143-175. <https://doi.org/10.15407/np.74.143>

Статті у закордонних наукових фахових виданнях

5. Voloshyn D. The role of libraries of temporarily displaced universities in ensuring the sustainability and accessibility of the educational process in wartime. *THE SCIENTIFIC HERITAGE*, 2026. 180, 34–36. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18933363>

6. Волошин Д. А. Роль бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки держави: інформаційно-аналітична діяльність та медіаграмотність. *Věda a perspektivy*. № 6(61) (2026). 412-422. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2026-6\(61\)-412-422](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2026-6(61)-412-422)

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Волошин Д. А. Особливості діяльності бібліотек в умовах епідемій (історичний аспект). Бібліотека. Наука. Комунікація: Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 3–5 жовт. 2023 р.). Київ, 2023. С.344-347 URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004726.pdf

8. Волошин Д. А. Трансформація бібліотечної діяльності в умовах зовнішніх викликів: використання набутого успішного досвіду COVID-19 під час війни. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі» : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Київ, 25–26 квітня 2024 р.). Київ, 2024. С. 242-244. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/10803/document.pdf>

9. Волошин Д. А. Підтримка бібліотеками внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та членів їхніх родин. Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір. Т. 2: матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 8–10 жовтня 2024 р.) : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко, відп. секр. М. В. Іванова. Київ, 2024. С. 384-387. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er%2D0004933%2Epdf

10. Волошин Д. А. Бібліотеки у підтримці українських біженців за кордоном. Актуальні проблеми світової економіки, міжнародних економічних відносин та міжнародних комунікацій в контексті становлення нового світопорядку та поляризації світу: мат. міжн. наук.-практ. конференції (24–25 березня 2025 р. м. Ужгород). Ужгород, 2025. С. 312-315. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-59>

11. Волошин Д. А. Сучасні виклики для бібліотек у кризових умовах: COVID-19 і війна. Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог: мат. всеукр. наук.-практ. конференції (10 квітня 2025 р. Київ, 2025) С.

https://fufkm.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/fufkm/2024-2025/documents/konf/%D0%97%D0%B1.%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80.%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86_10_04_2025.pdf

12. Волошин Д. А. Особливості функціонування та адаптації бібліотек тимчасово переміщених закладів вищої освіти в умовах воєнного часу. Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи : матеріали Міжнар. наук. конф. (1–3 жовт. 2025 р.) : у 2 т. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко. Київ, 2025. Т. 1. 528 с. С. 200-202. URL: https://conference.nbuv.gov.ua/up/programs/Proceedings_Conference_VNLU_2025_Vol_1.pdf

13. Волошин Д. А. До питання дослідження читацьких практик в умовах полону. Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог : матеріали II Всеукр. наук. конф. з міжнар. участю / М-во культ. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. (Київ, 9–10 квітня 2026 р.). Київ : НАКККиМ, 2026. 319 с. С. 43-45.

14. Волошин Д. А. Бібліотерапія як інструмент психологічної допомоги серед вразливих категорій населення. *Актуальні питання інформаційної діяльності: традиції та інновації*: мат. XI Міжн. наук.-практ. студ. конференції, 26 березня 2026 р., Одеса, Україна. С. 140-146. URL: <http://dspace.op.edu.ua/xmlui/handle/123456789/15870>

Наукові праці, які додатково відображають зміст дисертації

15. Волошин Д., Берегельський А. Особливості висвітлення у наукових дослідженнях теми бібліотечної діяльності в умовах пандемії COVID-19. Реферативний огляд наукових досліджень: Діяльність бібліотек в умовах пандемії COVID-19. 2023. Вип. 4. С. 3–11. URL: https://nbuviar.gov.ua/images/informaciyni_resursi/ROUND%204_23.pdf

16. Волошин Д. Роль бібліотек в національно-патріотичному вихованні в умовах війни та повоєнного періоду. Національно-патріотичне виховання в умовах війни та повоєнного періоду: оцінки, стратегії, прогнози. URL: <https://nbuviar.gov.ua/naukova-diialnist/konferentsii/shanovni-kolehy>

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача з теми дисертаційного дослідження, змісту, вступу, 3 розділів, поділених на 9 підрозділів, висновків у кінці розділів та загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації – 280 сторінок, основний текст становить 203 сторінки, список використаних джерел містить 371 позицію.

Характеристика особистості здобувача. Волошин Дмитро Андрійович народився 21 січня 1998 р. у м. Сіверськodonецьк, Луганської обл. 2022 року

закінчив Київський національний університет культури і мистецтв, за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Є аспірантом та молодшим науковим співробітником аналітично-прогностичного відділу Національної Юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури. Структура та побудова дисертації логічна. Стил дисертації відповідає вимогам МОН України.

Рецензенти рекомендують: відповідно до п. 15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Закіров Марат Борисович, доктор політичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, завідувач відділу політологічного аналізу Служби інформаційно-аналітичного забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Рецензенти:

Кушнарьова Марія Борисівна, кандидат філософських наук, завідувач відділу формування електронних ресурсів Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Горєва Вікторія Володимирівна, кандидат історичних наук, Старший дослідник зі спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», вчений секретар Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Офіційні опоненти:

Новальська Тетяна Василівна, доктор історичних наук, професор кафедри книгознавства та видавничої справи, КНУКіМ, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю.

Копанєва Вікторія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Київської міської ради.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Д. А. Волошина на тему «Адаптивні стратегії та практики українських бібліотек в умовах суспільних криз (2014–2026 рр.)».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Д. А. Волошина відповідає спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа і вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Д. А. Волошина на тему «Адаптивні стратегії та практики українських бібліотек в умовах суспільних криз (2014–2026 рр.)» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

4. Рекомендувати вченій раді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Закіров Марат Борисович, доктор політичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права, завідувач відділу політологічного аналізу Служби інформаційно-аналітичного забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Рецензенти:

Кушнарєва Марія Борисівна, кандидат філософських наук, завідувач відділу формування електронних ресурсів Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Горєва Вікторія Володимирівна, кандидат історичних наук, Старший дослідник зі спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», вчений секретар Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

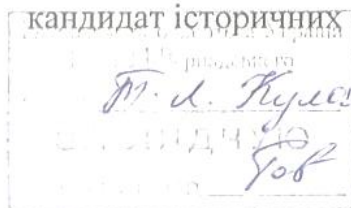
Офіційні опоненти:

Новальська Тетяна Василівна, доктор історичних наук, професор кафедри книгознавства та видавничої справи, КНУКіМ, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю.

Копанєва Вікторія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Київської міської ради.

Презентація **Волошина Дмитра Андрійовича** на 18 стор. додається.

Учений секретар Науково-методичної ради
Інституту бібліотекознавства,
старший науковий співробітник
відділу науково-методичної роботи,
кандидат історичних наук

Т. А. Кулаковська

Горєва

Тетяна КУЛАКОВСЬКА